

קובץ עץ חיים

ע"ש רבינו
מנחם מנדל חיים ז"ל

שנה ט"ו
חוברת א' [ל"ה]
ניסן תשפ"א

מפעל
זכרון אשר צבי

"כשיאמר וקשרתם לאות על ירך ימשמש בתפילין של יד, וכשיאמר והיו לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש, וכשיאמר וראיתם אותו ימשמש בב' ציציות שלפניו". הרי אף כאן מרן לא הזכיר נשיקה בציצית. ולכן אין להקפיד כלל אם יש חציצה בין שפתי האדם והציצית בשעת נשיקה, שהרי עדיין הוא מראה לכל הרואים ע"י נשיקה זו, החיבוב שיש לו במצוות ציצית.

ובן י"ל לגבי נשיקת הציצית בשעת ברוך שאמר, שלא מצינו שצריך לנשקם, שהרי כתב המ"א (נא סק"א): "ויאחזו בב' ציציות שבטלית שהם כנגד פניו בשעת אמירת ב"ש [בכוונות]". הרי הוא לא הזכיר נשיקה כלל. וכן הוא בשער הכונות (דף יז ע"ג) שכתב "...וגם תאחזו בידך הימנית שני הציציות של הטלית, אותם שהם כנגד פניך". הרי הוא לא הזכיר נשיקה. וכן נראה ממ"ש בפרי עץ חיים שער הזמירות (ראש פ"ד ה) דלא בעינן נשיקה. ולכן אף שכתב המ"ב (נא, סק"א): "ואחזו ב' ציצית שלפניו בשעת אמירת ב"ש ולאחר גמר ב"ש ינשקם", צ"ל

שנשיקה זו היא רק לחיבוב בעלמא. ולכן כיון שהכל רואים שכוונת האיש שמשק הציצית דרך המסכה היא לחיבוב, אז עדיין י"ל שיש תועלת לנשיקה זו.

יתבן דיש להקל אף להרים את המסכה לכמה שניות בשביל לנשק, כפי שהתירו למי שאוכל, דלא גרע. ואין לחוש לפרק זמן קצר כל כך, דהרי עושה זאת בשלו. אולם בבתי כנסת שמקפידים על כך מאוד ולא מאפשרים, כלל להרים המסכה, ינשק על גבה. והעיקר כפי שכתבנו הוא לאחזו הציצית ולמששה, וה' יודע עד כמה מחבב הוא המצווה ומדוע כעת הוא משנה מעט.

והוסף לי הרה"ג יצחק יעקב פוקס (מח"ס תפילה כהלכתה ועוד): ראשית, לא גרע מנישוק המזוזה" המצויה כיס בתוך כיס, ובוודאי עלתה לה הנשיקה. שנית, הנישוק ישירות לציצית המשתרעת על ספסלי בית הכנסת ואף על רצפתו, ולא כל אחד זוכה להיות כבן ציצית הכסת, הרי נישוקה ישירות - נוגד הוראות רשויות הבריאות. בברכות אין קץ שנוכה ל"ישקני מנשיקות פיהו", עכ"ל.

שימוש במסכה חד פעמית בשבת

רבים מסתובבים בימים אלו עם מסכות חד פעמיות בעקבות דרישת הממשלה והרופאים. במסכה החד פעמית, ישנו ברזל קטן למעלה, אשר על ידו

מתאימים את הגודל, וסוגרים אותו מעל האף (שכן מסכה זו מיועדת למגדול ועד קטן). יש לציין, כי אנשים המרכיבים משקפיים ממש מקפידים ע"כ, שכן בלא זה יהיו

ה. כעין סברא זו כתב לי בעל שו"ת מנחת שמואל, וזו לשונו: פוק חזי מאי עמא עבד. אם שרוול החולצה מכסה את התפילין של יד, הרי שמנשקים מעל החולצה. וכן כשאדם מרכיב משקפיים ולוקחים את הציציות ומעבירים ע"ג עיניו למרות שיש לו משקפים ולא אומרים שצריך להוריד את המשקפים. ומה עושים אנשים כשרואים ס"ת, עומדים וסוגרים ומנשקים מרחוק עם ציצית או עם יד להראות חיבה. וכן במזוזה וכי מנשקים בפה את המזוזה? מניחים את היד ומנשקים את היד. הוי אומר שגם אם יש חציצה בין תשמישי הקדושה לפה לית לן בה. עכ"ל.

מתאימו לאף, שזהו דבר חיצוני, נראה שהן המהפכה והן הרמ"א יתירו.

על פניו המסכה נחשבת ככלי הנמכר לרבים בתור כלי גמור והוא מוכן וכך מתייחסים אליו. אלא דישנם אנשים אשר מוסיפים לו עוד תיקון מועט בכדי שיהיה עוד יותר אטום, וזהו הסגירה והקיפול על גבי האף.

לבאורה אין בזה משום מכה בפטיש, דסו"ס הכלי כבר היה מוכן גם קודם ההוספה. אלא דטענה זו יש לפרוך (כפי שביאר הגר"מ פטרפווינד) דהרי בגמרא בשבת (קג, א) איתא: דחק קפיזא בקבא חייב. וביארו והראשונים מרב האי גאון שפירש דמיירי בכלי שמודדים בו קב וחקק בו לדעת שיעור ג' לוגין. כלומר, למרות שהכלי כבר היה ראוי לתשמישו (וכך הוא מיוצר ונמכר ומתייחסים אליו ככלי גמור), מ"מ אסור להוסיף לו תשמיש נוסף. ולפי"ז יתכן למימר דשיפור התשמיש של הכלי שיהיה אטום יותר ע"י הידוק הברזל על האף אינו קל יותר מהוספת שנתות בכלי. וכמו ששם הוא מוסיף אפשרות למדוד עוד מים, כך כאן הוא מוסיף אפשרות להכנס עם המסיכה למקומות שצריך בהם יותר הגנה. ומלאכת מכה בפטיש איננה רק הכשרת הכלי לשימוש אלא גם הוספת תועלויות ותשמישים בכלי מוכן. וכפי שכתב המאירי (ביצה לר, א): "שכל שמחדש דבר להשתמש בו תקון כלי הוא ואסור". וע"ע בלשון שולחן ערוך הרב (שם, יז).¹

להם אדים. ונשאלנו, האם מותר בשבת לקפל את הברזל ולהתאימו או דיש בזה איסור. ואומר כי שמעתי שבכמה מקומות דרשו הרבנים דיש בזה איסור בונה (או מכה בפטיש). האמנם, יש להזהיר הציבור או דאין בכך איסור (ויתכן דיש ראייה להתיר מדברי מרן שיד, ה).

בפתח דברי אציין כי ישנה חשיבות למסכה, כפי שכבר כתב החפץ חיים בביאור הלכה (תקנד ד"ה 'דבמקום חולי') וזו לשונו: "עייין בספר פתחי עולם דבמקום שאין המחלה של חלערי"א חזקה ח"ו יאכל פחות מכוונתת בכדי אכילת פרס וכן בשתיה כמ"ש השיעורי... ומי שירצה להתענות במקום שאין המחלה בזעם ח"ו יש ליועצו ולהזהירו שלא ילך מפתח ביתו כל היום ולהכריחו כשיצא ישא סביב לחוטמו ופיו חתיכה קאמפע"ר ומעט עשב מיאט"ע".

מצד מה שכתבנו כי יתכן דניתן לפשוט מסימן (שיד, ה) מדין קנה, אשר בב"י מביא את לשון הרמב"ם (שבת כג, ו) בשפופרת חתוכה, אע"פ שאינה מתוקנת, מותר להכניסה בנקב החבית. ומוסיף הב"י: "נראה מדבריו שהוא מפרש ששפופרת עצמה חסירה שום תיקון, ואפילו הכי מותר להכניסה בנקב החבית". וממילא גם המסכה, שחסירה שום תיקון, מותר להתאימה לאף. ועיי"ש בהמשך אותו סעיף, לגבי עלה של הדס, אם מכניסו בנקב, נראה כעושה כלי, או מחשש שמא יקטום. אולם אצלנו כאשר

ו. יש שהביאו ראייה להקל בזה מהא דשרי ליתן בשבת מוך לתוך הסנדל כמבואר בתוס' בשבת (סד, ב ד"ה 'ובלבד') ובמשנ"ב (שג, סקמ"ח), ולבאורה צ"ע מדוע אין זה אסור מדין מכה בפטיש שמכשיר בכך את המנעל. ועל כרחק כיון שהמנעל היה ראוי בעצם ומתייחסים אליו ככלי גמור ורק שהוא לא מתאים במידה לבעליו ולכן הוא נותן שם מוך, בכה"ג ליכא משום מכה בפטיש. ומיהו נראה

שבת (מח, ב) שהתירו להחזיר מוכין שנשרו מהכר, וביאר המאירי (שם ד"ה 'מחזירי'): "אין זה עשיית עלי אחר שההדיט יכול להחזירם ואין צריך אומן". וכבר כתב באשל אברהם (בוטשאטש שיג, ו) דכל דבר שמתעקם ומיישרים אותו בקלות בלא טרחא כלל, אין בזה שום איסור.

במו כן, ניתן ללמוד מהלכות קיפול (ראית הגר"א לבנון), הנזכרות בשלשה מקומות. בסמ"ק שב (סעיף ג) כותב המחבר שמותר לקפל כלים, בגדים, לצורך שבת, בתנאים מסוימים. קיפול זה בא לשמירה, שלא יתקמט הבגד. ובסעיף ה, מותר לשפשף סודר כדי לרככו. המשנ"ב (סק"ב) כותב שאסור לעשות קמטים בדברים מכובסים, ע"י כלים העשויים לכך. דין זה מבואר בהלכות יום טוב (תק"ט, ה) קמטים שעושות הנשים בבגדים, אסור, משום תיקון מנא. ובהלכות חוה"מ (תקמ"א, ג) אין עושים קשרי בתי ידיים. המג"א (סק"ה) כותב שאסור מפני שאינם מתפשטים כשלושבשן, כאשר עושה ע"י עצים המיוחדים לכך. ומובא במשנ"ב (סק"ח). הלבושי שרד (תקמ"א, סק"ד-ה) מבאר שהחילוק הוא אם הקמטים נשמרים או לא. לכן בשבת מיירי בחלוק, שאין הקמטים נשמרים, לכן מותר. אבל קמטים בסודר נשמרים, לכן אפילו בחול המועד אסור. וזה כאשר נעשים ע"י עצים המיוחדים לכך. מסכה, נראה פשוט שהקימוט אינו נשמר, דומיא דחלוק, ואינה נעשית ע"י כלי, לכן מותר אף בשבת. ולפי"ז יהא מותר להתאים בידו

אולם יתכן לדון ממה שמצינו לגבי מחט שנתעקמה כי אפילו מעט נתעקמה, קיים איסור ליישרה בשבת, כמבואר במגן אברהם (שם, סק"א), במשנה ברורה (תקט, סק"ז), בבן איש חי (פרשת ויקהל אות יב), וע"ע בכף החיים (שם, סק"ס) ובשו"ת מאמר מרדכי (ד, מח). אולם נראה כי קיים חילוק גדול ומהותי בין מסכה לבין מחט שנתעקמה. שכן במחט אפילו שנתעקם מעט נחשב לקלוקל, אך מסכה ראויה לשימוש אף בלי התיקון (למרות שבאופן זה יהיה פחות נוח).

הגר"י אריאל כתב לי 'מאי שנא משפור הנצרף'. וכוונתו לגמרא במסכת ביצה (כח, ב) שם איתא: "אמר רב יהודה אמר שמואל: שפור שנצרף אסור לתקנו ביום טוב" ומבואר בגמרא דזה "אף על גב דמפשיט בדיה". כלומר, מיירי בשפור שנמעך ונתעקם מחמת שדרסו עליו ולמרות זאת אסור ליישרו, אף שיכול ליישר בלא צורך בפטיש. אולם נראה לענ"ד למימר דכל דבר שמתעקם ומיישרים אותו בקלות ללא טורח, לא שייך בזה איסור משום מכה בפטיש (וכן אין בגדרו תיקון).

דבר זה ניתן להסיק מהגמרא במסכת שבת (קמ"ו, א) דאיתא שם "ושווין שנוקבין נקב ישן לכתחילה", וביאר רש"י (ד"ה 'נקב') שנסתם דכי חוזר ופותח לאו כמעשה פתח הוא, שהרי הוא עשוי ועומד וסתמתו לאו כלום. ועיי"ש בהמשך הגמרא. כמו כן, נאמר בגמרא במסכת

לדחות דהתם בלא"ה אין מכה בפטיש כיון שאין תיקון בעצם הכלי אלא זו הנחת דבר חיצוני בכלי. ובאמת אם יבטלו שם את המוך אפשר שיהיה אסור ליתנו בתחילה דומיא דמשנ"ב (שי"ו, סק"ט) ברצועות ומשיחה בסרבל ומכנסיים חדשים, אך באופן שאינו מבטלו ה"ז מותר, כמבואר שם לגבי אבנט (דברי הגר"מ פטרפרינד).

לעצמו לפי הצורך ואינו בר קיימא בצורה זו. לאור כל הנ"ל פשוט כבעינתא בכותחא שאין כאן שום חשש.

והעיר ידידי הגר"י בן מאיר, כי מו"ר במנחת שלמה (ב, יג) התיר אפילו להרכיב מזרק חד פעמי. וראה גם בשש"כ (לה הערה סו) שכתב בשם מו"ר הגרשז"א זצ"ל ומה שגם הביא שם בשם המהרי"ל דיסקין (בקר"א אות לח). גם נ"ל שאם וכאשר עושה שימוש חוזר במסכה, מהדק מחדש [ואפשר שאף במקום קצת שונה] את חוט הברזל, וע"כ הוי לגמרי שלא של קיימא. וראיתי באורחות שבת (ח, עב בהערה קה) שהביא סברה זו בשם הגאון הגריש"א זצ"ל, שבהרכבת מזרק חד פעמי כיוון שהדבר עשוי לכך, לא מיקרי תיקון אלא שימוש בעלמא. ונראה שאם במזרק כך, ק"ו במסכה.

בעל שו"ת שואלין ודורשין כתב לי "לענ"ד אין בזה לא משום בונה ולא סותר ולא מוקצה. חוט הברזל בס"ה מחזיק את המסכה על האף ותו לא, ואין שום סיבה לחומרא". סברא להתיר, כתב לי ת"ח אחד: זה חוזר לברייתו מיד, ולא שייך בזה איסור בונה, וחוזר לברייתו באופן שאינו משאיר כל סימן, וגם לא עושה קפלים כמו בגיהוץ בגד. לכן אין בזה חשש איסור. עכ"ד. וכ"כ לי גם הגר"ש דיקובסקי: "אינני חושש לאיסור. הברזל מיועד לכיפוף ולהתאמה, וזה דבר שאינו מתקיים ומשתנה בכל לבישה".

וב"ב לי להתיר הגר"י פוקס (מח"ס תפילה כהלכתא ועוד) ואלו דבריו: "בעניין התאמת המסכות החד-פעמיות בש"ק ע"י כיפוף הברזל, שהרי לא כל האפין שווים, דומני שהדבר מותר, שאין זה אלא ככיפוף סגר מתכתי או מפלסטיק קשיח,

את המסכה לפי האף, מאחר והצורה אינה נשמרת.

וע"ע ביישור כובע או בקבוק שהתעקמו, בספר שמירת שבת כהלכתא (פט"ו), בשו"ת ציץ אליעזר (ט, כח) ובספר פסקי תשובות על המשנ"ב (שמ אות כה). וע"פ ביאור זה פשט לי הרה"ג מנחם מנדל פוקס (מח"ס דברות מנחם) להתיר השימוש במסכה חד פעמית בשבת וקיפול הברזל שנמצא בה (והוסיף עוד סברות), ואלו דבריו: **אלו** שרצו לאסור, מן הסתם כוונתם ע"פ מש"כ המג"א (שמ, סק"א) בשם ספר הזכרונות שמחט שנעקם אסור לישור משום בונה או מכה בפטיש, והמ"א מציין לסי' תקט, ומסתמא כוונתו לסעיף א שם שיפור שנצרף אסור לתקנו, והיינו הך. ולכן חששו האוסרים בנד"ד. אבל לענ"ד פשוט דבנד"ד אין שום חשש.

דשאני התם שזהו צורת הכלי, המחט או השפור, וצורה זו מקובלת בעולם, וגם הוא מחזיק מעמד בצורתו לאורך ימים ואינו עומד להתעקם בדרך כלל. משא"כ במסכה הזאת, הלא אין שום צורה מקובלת איך צריכה להראות מסכה זו, כי הלא כל אדם יש לו מידה אחרת באורך וברוחב, וא"כ לא נקרא פעולה זו עשיית כלי, וגם ישנם כאלו אשר אשר לא מקפלים כלל, ומשאירים המסכה כמו שהוא ובפרט שאינו מתקיים, וכל פעם שלובשים אותו לוחצים עו"פ בכדי שיהא במדתו הנצרך, ובפרט שמסכה זו עשויה לכך שכל אחד מקפלו לפי ענינו וגם משנים אותו. ומה גם כי פעולת קיפול זו דומה למי שלובש בגד אשר סוגרים אותו כגון על צוארו (או מקום אחר) ע"י סקאטש, אשר פשוט שאין כאן שום יצירה של צורת בגד או כלי, כי עשוי לכך להתאים

הלומד, אפילו בפתיחת ברגים משני הצדדים (פרט למנחת יצחק ט, לח שנוטה להחמיר) שלרוב הפוסקים מותר, ראה מ"ב (שיג, מה ומז), בהליכות שלמה ואז נדברו ועוד. כמו הברגת טרמוס או עגיל, שכל שכך דרך שימוש, אין בזה בונה או מכה בפטיש, ויש מ"מאריך אף" ויש המקצר, הכל לפי אורכו ורוחבו של האף, ובמידה שאדם מודד (אף בש"ק) - מודדים עמו'.

העולה לדינא: מותר להניח מסכה חד פעמית בשבת על פניו, ואין לחוש משום בונה או מתקן מנא כאשר מצמיד ומכופף את פס המתכת על אפו (והרוצה להחמיר תע"ב, ויניח המסכה בפעם הראשונה לפני שבת).

זימון בימי הקורונה

להצטרף לזימון, אך הסיבה לכך משום שאין אכילתו חשובה אכילה (תוספות ד"ה 'אכל'). דהרי כהן שאכל תרומה מצטרף לזימון עם ישראל.

אלא דמובא במגן אברהם (קצו, סק"א): "האגודה פרק ג' שאכלו א' אוכל גבינה ושנים בשר מצטרפין דהאוכל גבינה מצי אכיל עם האחרים... ובשבת שחל ט"ב אין מזמנין יחד האוכלין בשר ונוזהרין מלאכלו ואוכלין גבינה כיון דאין שום אחד מהם יכול לאכול עם חבריו... משמע דוקא חלב אבל אם אוכל גבינה

באריזות כמו בלחם או חלה פרוסה, שמותר, כפי ששמעתי מפי קדשו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אבדל לחיים טובים, כשדברנו על סגר של "פעקלאך" הנזרקים בשמחת עליה לתורה, שהעיר, שאין לפתול קצה אחד על הקצה השני ולסובבן זה על זה, שהרי זה כפותל שני חוטם שהוא קושר בשבת, ולדעת ביה"ל בחוט מתכתי די אפילו ב"חצי סיבוב" וכבר קושרים, חלילה, אלא כהצעתו יש לסגור הסגר בכריכתו בעיגול על גבי עצמו מסביב אפילו בהידוק, שאין בזה מעשה קשירה כלל מבלי לפותלו. ועוד למה הדבר דומה, קל וחומר להתאמת גובה ה"סטנדרד" לצרכי המתפלל או

נשאלנו על ידי תלמידים בישיבה, שבה כל אחד מקבל את ארוחתו ארוזה בימים אלו מפני חשש מהנגיף. והתלמידים אוכלים בחדר האוכל של הישיבה בשולחנות ארוכים (באופן ששומרים מרחק של שני מטר אחד מהשני). האם התלמידים יכולים לזמן, שהרי הם מקפידים שלא לאכול אחד מן השני.

המשנה במסכת ברכות (מה, א) אומרת כי שלושה שאכלו כאחד חייבים לזמן. אמנם מצינו דאם אחד מהשלושה אכל טבל או שאר איסורים הוא אינו יכול

ו. והעיר ידידי הגר"ד בגנו: קשה לי להשוות את נ"ד לסטנדר או לחוט הברזל שאיתו סוגרים את השקיות, כיון ששם באמת השימוש הוא ע"י פתיחה וסגירה - דלא שייך לומר שכשהחוט פתוח זה "מקולקל" וכשסגור זה "מתוקן ובנוי", וכמו"כ בסטנדר - לא שייך לומר שאם מחובר גבוה זה "מקולקל" ואם מחובר נמוך זה "מתוקן". משא"כ במסכות - המסכה מיועדת לשימוש אישי. וכיון שלכל אדם יש רק אף אחד (בי"ה) ואין שינויים במידות האף שלו בדרך הטבע. או שהמסכה מתאימה לו או שלא. וכשאינה מתאימה - שייך לקרוא לזה "מקולקל" וכשמתאימה - "מתוקן".